

Obozretnosť, s akou mnohí Indiáni pristupovali k využitiu každého kúska uloveného zvierata,“ píše antropologička Dorothy Lee, „nebola prejavom ich šetrnosti, ale ohladuplnosti a úcty; prejavom náboženského vzťahu k zabitému zvieraťu.“ Kalifornskí Indiáni z kmeňa Wintu žili na území s hustým lesným porastom, kde sa len ťažko hľadala čistina, na ktorej by si mohli postaviť príbytky. „Aj napriek tomu,“ pokračuje Lee, „na kúrenie používali iba suché drevo, z úcty k prírode.“ V nasledujúcom úryvku svätá starena z kmeňa Wintu so smútkom hovorí o zbytočnom ničení zeme, kde žila – o mieste, kde dolovanie zlata, najmä hydraulickou ťažbou, prakticky roztrhalo zem.

Bielym ľuďom nikdy nezáležalo na zemi, na jeleňoch alebo medveďoch. Keď my Indiáni zabijeme zviera, zjeme ho celé. Keď vykopávame koreňky, robíme iba jamky. Keď si staviame príbytky, robíme iba jamky. Keď kvôli kobyľkám vypalujeme trávu, nič tým neničíme. Striasame žalude a píniové oriešky. Nerúbeme celé stromy. Používame iba suché stromy. Bieli ľudia však zem rozorávajú, rúbu stromy a zabíjajú všetko. Strom hovorí: „Nerobte to. Bolí to. Neublížujte mi.“ Ale oni ho zotnú a porežú. Duch zeme ich nenávidí. Vyhadzujú stromy do povetria a vytrhávajú ich z koreňov. Píliu stromy a to ich bolí. Indiáni neublížujú ničomu, bieli ľudia ničia všetko. Odstreľujú skaly a sypú ich po zemi okolo. Skala hovorí: „Nerobte to. Ublížujete mi.“ Ale bieli ľudia na to nedbajú. Keď Indiáni potrebujú kamene, berú si len drobné okruhliaky na varenie. Ako by mohol mať duch zeme rád bieleho muža? Všetko, čoho sa kedy biely muž dotkol, prináša bolesť.

Sioux Tatanka-ohitika, čiže Statočný bizón, bol popredným medicinmanom v rezervácii Standing Rock, tak ako kedysi jeho otec. Tatanka-ohitika sa narodil blízko dnešného mesta Pollock v Severnej Dakote a roku 1911, vo veku 73 rokov, opísal sen o posvätnom kameni. Pre Siousov mali veľké kamene náboženský význam. Tatanka-ohitika v tom sne hovorí o Wakan-Tankovi, čo v reči Siousov znamená vyššia bytosť, ktorá je zdrojom všetkých vecí. Wakan znamená tajomný a tanka veľký. „Presný význam tohto pomenovania pre Siousov,“ vysvetľuje Frances Densmore (v knihe Teton Sioux Music), „je presne také zložité vysvetliť ako význam slova Boh u kresťanov.“

Keď som mal desať rokov a rozhliadol som sa okolo seba, videl som zem, rieky, oblohu nado mnou a zvieratá, nemohol som si neuvedomiť, že to všetko musela stvoriť akási ohromná sila. Bol som taký nedočkavý porozumieť tejto sile, že som sa pýtal stromov a krikov. Zdalo sa mi, že kvietky hľadajú priamo na mňa, a mne sa žiadalo spýtať sa ich: „Kto vás stvoril?“ Pozrel som na kamene porastené machom; niektoré mali črty človeka, ale nedokázali mi odpovedať. Potom som mal sen a v tom sne sa mi zjavil drobný okruhliak, ktorý mi povedal, že tvorcom všetkého je Wakan-Tanka, a spôsob, ako si ho uctiť, je ctíť si jeho dielo v prírode. Ten kameň mi povedal, že práve vďaka svojmu hľadaniu som sa stal hoden nadprirodzenej pomoci. Povedal, že pri liečení chorého človeka smiem prosiť o pomoc a všetky sily prírody mi budú pri uzdravovaní pomáhať.

Je nesmierne dôležité, že niektoré kamene nie sú ukryté v zemi, ale nachádzajú sa na vrcholoch vysokých kopcov. Sú okruhle, presne ako slnko a mesiac, a my vieme, že všetky okruhle veci navzájom súvisia. Veci, čo sa na seba podobajú, majú v sebe danú vzájomnú náklonnosť a tieto kamene tam ležali dlho a hľadeli na slnko. Mnoho okruhliakov a kameňov vytvaroval prúd potokov, ale tieto kamene sa nachádzajú ďaleko od vody a boli vystavené iba slnku a vetru. Zem v sebe pod svojím povrchom skrýva tisíce takýchto kameňov.

Hovorí sa, že hromový vták je príbuzný týchto kameňov, a keď treba potrestať človeka alebo zviera, hromový vták tento trest vykoná. Keby sa dalo sledovať miesto, kam blesk udrie, našli by sme tam na zemi ležať takéto kameň. Niektorí veria, že kamene pochádzajú z blesku, ale ja verím, že oni sú na zemi a blesk ich len hlbšie zatlačí dnu. Celý svoj život som bol verný posvätným kameňom. Žil som podľa ich požiadaviek a pomáhali mi v mojich ťažkostiach. Skúšal som stať sa hodným a schopným narábať s posvätnými kameňmi, a predsa viem, že nie som hoden hovoriť s Wakan-Tankom. Svoje žiadosti predostieram kameňom a oni sa za mňa prihovárajú.

O kute, čiže *Strelec, starý tetonský Sioux, roku 1911 vo svojej reči o posvätnnej viere vysvetľuje, že jeho ľudia verili v tajomnú silu, ktorej najväčším zjavením bola príroda a jedným z predstaviteľov bolo slnko. Červený vták, príslušník toho istého kmeňa, dodáva: „prinášali sme slnku obety a naše prosby boli vyslyšané.“*

Všetky živé stvorenia a všetky rastliny dostávajú svoj život zo slnka. Keby nebolo slnka, vládla by tma a nič by nerástlo – zem by bola bez života. Preto slnko musí dostať pomoc zeme. Keby na zvieratá a rastliny pôsobilo iba slnko, páľava by bola taká veľká, že všetko by zahynulo, no sú tu oblaky a prinášajú dážď a sila slnka a zeme spolu dodávajú vlhkosť potrebnú pre život. Korene rastlín rastú do hĺbky a čím hlbšie prenikajú, tým viac vlahy nachádzajú. Toto sa deje podľa zákonov prírody a je to jeden z dôkazov múdrosti Wakan-Tanku. To on zosiela rastliny a na jeho príkaz rastú zo zeme. Jedna časť rastie zo zeme a tú zasahuje slnko a dážď, potom sú tu korene, ktoré sa tlačia nadol, aby pre seba našli vlhkosť. Wakan-Tanka učí, čo majú zvieratá a rastliny robiť. Učí vtáky, ako si stavať hniezdo, a predsa hniezda všetkých vtákov nie sú rovnaké. Wakan-Tanka im dáva iba návod. Niektoré vtáky robia hniezda lepšie ako iné. Podobne je to aj so zvieratami. Niektoré si vystačia so skromným príbytkom, ostatné si robia pekné miesto na život. Niektoré zvieratá sa starajú o svoje mláďatá lepšie ako iné zvieratá. Mnohé vtáky a iné zvieratá nachádzajú svoj domov v lese a mnohé ryby a obojživelníky majú zasa domov vo vode. Všetky vtáky, dokonca aj tie z jedného druhu, sa navzájom odlišujú a to isté platí o zvieratách a ľuďoch. Wakan-Tanka nestvoril dva rovnaké vtáky, zvieratá či ľudí preto, lebo každého jedného umiestnil na zem, aby bol nezávislým jedincom a spoliehal sa na seba. Niektoré zvieratá sú stvorené, aby žili v zemi. Wakan-Tanka umiestnil kamene a minerály do zeme a niektoré učinil viditeľné, iné nie. Keď šaman povie, že sa zhovára s posvätnými kameňmi, je to preto, lebo zo všetkej podstaty v zemi sa práve tieto kamene najčastejšie objavujú vo sne a dokážu tak hovoriť s ľuďmi.

Už od chlapčenských liet som pozoroval listy, stromy, trávu a nikdy som nenašiel dva rovnaké. Mohli sa na seba podobať, ale pri bližšom pohľade som zistil, že sa trochu odlišujú. Rastliny majú odlišné čelade. A to isté platí pre zvieratá, ako aj pre človeka. Každý má svoje miesto, ktoré mu najlepšie vyhovuje. Semená rastlín rozviera vector, kým sa nedostanú na miesto, kde budú rásť najlepšie – kde je im pôsobenie slnka a prítomnosť vlhky najviac naklonené. Tam potom zapúšťajú korene a rastú. Všetky živé stvorenia a všetky rastliny prinášajú úžitok. Zmysel niektorých zvierat sa odhaľuje v ich očividných skutkoch. Havrany, myšiaky a muchy majú svoj účinok podobný, dokonca aj hady majú svoj cieľ. Za dávnych čias zvieratá zrejme putovali po celej širšej zemi, až kým pre seba nenašli to správne miesto. Zvieratá v mnohom závisia od okolitých prírodných podmienok. Keby tu dnes žili bizóny, myslím, že by to boli iné bizóny, ako tie zo starých čias, pretože všetky prírodné podmienky sa zmenili. Nenašli by tú istú potravu ani tú istú krajinu. Vidíme, ako sa menia naše kone. Kedysi dokázali vydržať veľkú námahu a putovať bez vody veľké vzdialenosti. Živili sa jedným druhom potravy a pili čistú vodu. Dnes naše kone potrebujú zmiešanú potravu, nevydržia toľko a treba sa o ne neustále starať. To isté sa deje aj s Indiánmi; majú menšiu slobodu a často padnú za obeť chorobám. Za starých čias boli mužní a zdraví, pili čistú vodu a jedli mäso bizónov, ktoré žili voľne a nie zavreté ako dnešný dobytok. Voda v rieke Missouri už nie je čistá ako kedysi a z mnohých potokov sa viac nedá piť.

Človek by mal túžiť po tom, čo je prirodzené, a nie, čo vytvoril umelo. Pred mnohými rokmi nebolo nič podobné, ako je zmes hĺn na výrobu farby. Boli len tri farby pôvodnej hlinenej farby – červená, biela a čierna. A tie sa získavali iba na niektorých miestach. Keď Indiáni chceli iné farby, primiešali do nich štavu z rastlín, ale prišli na to, že miešané farby vybledli a vždy sa dalo rozoznať, kedy bola červená farba prirodzená – tá červená, ktorú urobili z pálenej hlíny.

Scott Momaday pochádza z kmeňa Kajovov (Kiowa) a je nositeľom Pulitzerovej ceny. V nasledujúcom úryvku opisuje časť svojej cesty k hrobu starej mamy, ktorá bola z toho istého kmeňa.

Z planiny v Oklahome, na sever a západ od Wichita Range, sa dvíha osamelý pahorok. Pre náš ľud Kajovov je to starý orientačný bod, ktorému dali meno Daždívá hora. Panuje tam to najkrutejšie počasie. Zima tam prináša víchrice, na jar sa tu dvíhajú horúce tornáda a v lete je z prerie rozpálená kováčska vyhňa. Tráva je taká tvrdá a hnedá, že vám pri chôdzi praská pod nohami. Popri riekach a potokoch sú zelené pásy, háje orechovca a pekanových orechov, vrúb a liesok. Keď sa v júli alebo auguste pozriete z diaľky na pariace sa listy, máte dojem, že ich tá páľava skrúca. Všade vo vysokej tráve sú obrovské zelené a žlté kobylky, vyskakujú ako kukurica a bodajú telo ako žihadlá, korytnačky sa plazia po červenej hline, idú bez cieľa, na všetko majú čas. Jednou z črt tejto krajiny je samota. Všetko na pláni je izolované, oko si nepomýli tunajšie predmety, je len jeden kopec alebo jeden strom či jeden človek. Keď sa pozriete na krajinu zavčas rána so slnkom za hlavou, odrazu stratíte zmysel pre primeranosť. Vaša predstavivosť ožije a vám napadne, na tomto mieste sa začalo stvorenie.